

O'SMIRLARDA EMOTSIONAL INTELLEKTNI NAMOYON BO'LISHINING GENDER TAVOFUTLARINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Turamov Muhammadzohid Rustamjon o'g'li

University of Business and Science. Namangan shahri, Zarbdor M.F.Y., Beshkapa ko'chasi, 111-uy

ANNOTATSIYA. Mavzuga oid maqolada ta'lim tashkilotlarida o'quv jarayonining ta'limga xorijiy tajribalarni qanday o'rnatish va ularni qanday samarali ishlatishning muhimligi va zarurati haqida gapirilgan. Bundan tashqari, maqolada gender bilan bog'liq masalalar ham o'zgartirilgan, masalan, o'quvchi jinsining o'z-o'zini rivojlantirishida ta'lim tashkilotlaridagi pedagogik hamkorlikning ahamiyati va mustaqil ta'limning bu jihatdan tajribalardan foydalanishning muhimligi. Maqolada aynan qaysi xorijiy tajribalarning muhimligi va ularni qanday rivojlantirish mumkinligi tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: ta'lim tashkiloti, ta'lim oluvchi, gender, o'z-o'zini rivojlantirish, o'smir, mustaqil ta'lim, pedagogik hamkorlik, xorijiy tajriba, faoliyat.

ОСОБЕННОСТИ ГЕНДЕРНЫХ РАЗЛИЧИЙ В ПРОЯВЛЕНИИ ЭМОЦИОНАЛЬНОГО ИНТЕЛЛЕКТА У ПОДРОСТКОВ

АННОТАЦИЯ. В статье на эту тему говорится о важности и необходимости закрепления зарубежного опыта в образовании и эффективного его использования в образовательном процессе. Кроме того, в статье изменены и гендерные вопросы, например, значение педагогического сотрудничества в образовательных организациях в саморазвитии пола обучающегося и важность использования опыта в этом аспекте самостоятельного образования. В статье анализируется, какой зарубежный опыт важен и как его можно развивать.

Ключевые слова: образовательная организация, обучающийся, пол, саморазвитие, подросток, самостоятельное образование, педагогическое сотрудничество, зарубежный опыт, активность.

SPECIFIC CHARACTERISTICS OF GENDER DIFFERENCES IN DEMONSTRATION OF EMOTIONAL INTELLIGENCE IN ADOLESCENTS

ANNOTATION. The article on the topic talks about the importance and necessity of how to establish foreign experiences in education and how to effectively use them in the educational process. In addition, gender-related issues are also changed in the article, for example, the importance of pedagogical cooperation in educational organizations in the self-development of the student's gender and the importance of using experiences in this aspect of independent education. The article analyzes which foreign experiences are important and how they can be developed.

Key words: educational organization, learner, gender, self-development, teenager, independent education, pedagogical cooperation, foreign experience, activity.

KIRISH. Maqolada, o'z-o'zini rivojlantirish kompetensiyalarining ahamiyati haqida aytib o'tiladi. Bu kompetensiyalar mustaqil ta'limning yordamida, barcha faoliyat sohalarida rivojlanadi. Ular mustaqil fikr olish, o'z ishonchlari va qarorlari bilan amalga oshirish, maqsadlarga erishish, o'z-o'zini boshqarish qobiliyatlari kabi xususiyatlarni o'z ichiga oladi.

Birinchi qatorada, maqolada ta'lim tizimining jamiyatchilikda o'z-o'zini rivojlantirishni muhim ahamiyatga ega ekanligi, shuningdek, ularning mustaqil ta'limning muvaffaqiyati uchun katta roli keltirilgan. Ta'lim tizimida shaxsning faoliyat, kuch, va harakatning ko'nikmalaridan foydalaniladi va ulardan mustaqil ta'limda yuqori darajada foydalaniladi.

Bundan tashqari, jins farqlari ham e'tiborga olingan va ta'lim materiallarida jinsning o'ziga xos ta'siri muhim ahamiyatga ega ekanligi aytib o'tilgan. O'quvchilarni o'g'itish jarayonida jins farqlarini ko'zdan kechirish, ularning xususiyatlari va ehtiyojlarini hisobga olish muhimdir.

Hozirgi o'smirlar o'tmishdoshlariga nisbatan jismoniy, aqliy va siyosiy jihatdan birmuncha ustunlikka ega. Ularda jinsiy yetilish, ijtimoiylashuv jarayoni, psixik o'sish oldinroq namoyon bo'lmoqda. Shu sababli bizda o'g'il va qizlarni 10—11 dan 14—15 yoshigacha o'smirlik yoshida deb hisoblanadi.

MATERIAL VA USULLAR. Maqolada ta'lim tizimlarining o'z-o'zini rivojlantirish kompetensiyalarini qanday o'rnatish va rivojlantirishga oid ko'rsatmalar va tavsiyalar ham keltirilgan. Bunday ta'lim usullari va materiallar o'quvchilarning o'zlarini rivojlantirishiga va ularga mustaqil o'rganishga yordam berishi kutilgan. [1]

Jumladan, maqolada o'z-o'zini rivojlantirish kompetensiyalarining ta'lim jarayonida, jins farqlarining e'tirof etilishi, va ta'lim materiallarining mustaqil o'rganishni qo'llab-quvvatlashga ahamiyati haqida mufassal ma'lumotlar keltirilgan. Bu mavzuga tajribalarni o'rganish va yangi ta'lim texnologiyalari yaratishda keng ko'lamli tadqiqotlar va ilmiy muhokamalar yoritilgan.

MUHOKAMA VA NATIJALAR. STEM fanlarining yopilishini oshirish (Norvegiya): Norvegiya qizlar va o'g'il bolalar o'rtasida STEM fanlarining yopilishini oshirishga intiladi. Bu tadbirlar qizlarni an'anaviy ravishda o'g'il bolalar ustunlik qiladigan fanlarga qatnashishga rag'batlantirish maqsadida olib boriladi.

Gender tenglik va gender imkoniyatlarni ta'minlash (Islandiya, Shvetsiya): Islandiya va Shvetsiya erkaklar va ayollar uchun teng huquq va imkoniyatlarni ta'minlash uchun qator chora-tadbirlar amalga oshirishga erishdilar.[2]

Bu mamlakatlarning joriy qilgan qadamlari gender barqarorlik va o'z-o'zini rivojlantirishni ko'paytirishda katta ahamiyatga ega. Ular gender farqlarni qo'llab-quvvatlash, gender stereotiplarni yo'q qilish, va gender barqarorlikni oshirishga qaratilgan qadamlar bilan taniladi.

Bu tajribalar o'zbekistonda ta'lim tizimida gender barqarorlikni oshirish, o'z-o'zini rivojlantirish va inkluzivgina qaror qabul qilishni o'rganishga yordam berishi mumkin. O'zbekiston ta'limida gender tengligini va gender farqlarni o'zgartirish uchun quyidagi ilg'or usullar va qadamlar qo'llanishi mumkin:[3]

Gender kvotalar: gender kvotalarni ta'lim sohasida o'qituvchilar va ma'sul shaxslar uchun belgilash orqali, ta'lim tashkilotlarida gender tashabbusni oshirish mumkin. Bu usul o'quvchilarga gender barqarorlikni o'rgatishda o'qituvchilar va ma'sul shaxslarning gender qatlamlarining tenglashtirilganligini ko'rsatishi mumkin.

Gender stereotiplarga qarshi kurashish: ta'lim dasturlarida va qo'llanmalarda Gender stereotiplarga qarshi kurashishga oid modellar va mashqlar kiritish orqali, o'quvchilarga gender farqlarni tasvirlash va qabul qilish bo'yicha o'rganish imkoniyatlari yaratish mumkin.

STEM fanlarining tashqi qo'llanilishi: o'quvchilarni STEM fanlariga qiziqlantirish va ularning bu sohalarda o'zlashtirishini rag'batlantirish uchun ilg'or usullar va qadamlar kiritish.[4]

Gender barqarorlikni oshirishga yo'l qo'yish: o'quvchilarning gender barqarorlikni oshirishga qaratilgan qadamlar va usullar haqida o'quvchilarga o'rgatish orqali, ularni gender farqlarni qabul qilish va qo'llab-quvvatlashga intilish mumkin.

Genderga muvofiqlikli byudjetlashtirish: ta'lim tashkilotlari genderga muvofiqlikli byudjetlashtirish prinsiplarini qabul qilish orqali, gender barqarorlikni oshirish va gender farqlarni qo'llab-quvvatlashga yo'l qo'yish mumkin.

Bu usullar O'zbekistonda ta'lim tizimida gender barqarorlikni oshirish va o'z-o'zini rivojlantirishga oid muhim qadamlar va ilg'or usullarni amalga oshirishga yordam berishi mumkin.[5]

O'zbekistonda gender barqarorlik va o'smirlarning mustaqil qaror qabul qilishga yo'naltirish holati ko'p yo'nalishlarda amalga oshirilishi mumkin. Bu holatni tushunish uchun quyidagi ba'zi muhim jihatlarga e'tibor berish zarur:

Ta'lim tizimi: O'zbekiston ta'lim tizimida gender barqarorlik va o'smirlarning mustaqil qaror qabul qilishga yo'naltirish holati joriy etilganligi ta'lim muassasalarining ilg'orlik bilan tushunishiga qarab o'rganilishi mumkin. Shu bilan birga, o'quvchilarga gender barqarorlik va o'smirlarning mustaqil qaror qabul qilishga yo'naltirish bo'yicha ta'lim berish uchun mahsulotlar va darsliklar tuzish kerak.

Ma'naviyat va qonun: o'zbekiston jamiyatida gender barqarorlik va o'smirlar uchun ma'naviyat, diniy va qonuniy muhitni yaratishda muhim ahamiyatga ega. Bu muhit gender farqlarni qabul qilish va har bir o'smirga mustaqil qaror qabul qilishga yo'l qo'ymoqda.

Siyosat va qonunlar: davlatning qonunlar va siyosati gender barqarorlik va o'smirlar uchun to'g'ri muhitni ta'minlashga qaratilganligini ko'rsatadi. O'smirlarning huquqlarini himoya qilish, ularning jamiyatda o'zlarining o'rnini qo'llab-quvvatlash va ularning mustaqil qaror qabul qilishga imkoniyat yaratish uchun siyosatlar va qonunlar amalga oshirilgan.[6]

O'quvchilarning ma'lumotlari va bilimlari: o'quvchilarga gender barqarorlik va o'smirlarning mustaqil qaror qabul qilishga yo'naltirish bo'yicha ma'lumotlarni o'rgatish, ularni bu sohada mustaqil o'zlashtirish va ularning qaror qabul qilish qobiliyatlarini rivojlantirish kerak.

O'quv muassasalarining ro'li: o'quv muassasalarining o'smirlarning mustaqil qaror qabul qilishga yo'naltirish uchun o'zlashtirilgan ta'lim dasturlari, modullar va kurslar tuzish, shuningdek, o'smirlarni o'z-o'zini rivojlantirish jarayonida qaror qabul qilish ko'nikmalarini o'rganishga imkoniyat berish shartdir.

O'smirlar bilan ishlash: o'smirlarning o'zlarining o'sishi va rivojlantirishiga yordam berish uchun mentorlik va rol modellari bilan faol ishlash, ularni mustaqil qaror qabul qilish va shaxsiy rivojlanishda qo'llab-quvvatlash muhimdir.

Jamiyatning qo'llab-quvvatlashi: jamiyatning o'smirlarni mustaqil qaror qabul qilishga yo'naltirish uchun qo'llab-quvvatlashi muhimdir. O'smirlar bilan do'stona munosabatda bo'lish, ularning huquqlarini himoya qilish, ularning maqsadlari va hedeftlari bilan qat'iy nisbatda ishlash, ularning gender barqarorlik va o'zlashtirishda hissa olish, jamiyatda ularga o'zlarining o'rnini topishga imkoniyat beradi.[7]

Hozirgi davrda emotsional intellektning o'ziga xos xususiyatlari, qonuniyatlari, imkoniyatlari xatti-harakat motivlarining ifodalanishi va vujudga kelishining murakkab mexanizmlari mavjud. Shuni alohida ta'kidlash kerakki, o'smirlarda emotsional intellektning xususiyatlarini to'la hisobga olgan holda ta'limiy-tarbiyaviy tadbirlarni qo'llash shaxslararo munosabatda anglashilmovchilikni vujudga keltirmaydi, jamoa o'rtasida iliq psixologik iqlimni yaratadi. [8]

XULOSA. Shuningdek, ta'lim sohasida gender barqarorlik va o'smirlarning mustaqil qaror qabul qilishga yo'naltirish holati o'quvchilarning gender farqlarni qabul qilish va har bir o'smirda uning potentsialini kuchlantirishga asoslangan. Bu jihatlarda har tomonlama tajribalar va ko'nikmalar mustahkam qilinishi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasining 2020-yil 23-sentyabrdagi Ta'lim to'g'risidagi 637- qonuni.
2. O'zbekiston Respublikasining 2020-yil 29-oktyabrdagi "Ilm-fanni 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-6097-son farmoni. <https://lex.u>
3. Tadjibayeva X.M. Gender yondashuv asosida o'smir yoshdagi o'uvchilarda "ommaviy madaniyat"ga qarshi immunitetni shakllantirishning pedagogik strategiyalari // DSc Dissertatsiya, 2022
4. Khakimova B.M. Current status of guiding teenagers to independent decision-making in the process of gender self-development. "Science and innovation" international scientific journal № 4, 2023. Tashkent
5. Кобазова Ю.В. Влияние гендерных стереотипов на формирование профессиональной ориентации. // Материалы III региональной научно-практической конференции «Гуманистические основы социально-профессионального развития личности студента» г.Нерюнгри: ООО «Фирма КВАНК и К», 2006. - С. 58 - 61.
6. Кобазова Ю.В. Гендерный аспект профессионального самоопределе
7. старшекласников [Текст] / Ю.В. Кобазова // Вестник Челябинского государственного педагогического университета. - 2008. - No7. - С. 35-44.